

Perhesukupolvet ja taloudellinen auttaminen. Suurten ikäluokkien lapsilleen ja vanhemmilleen antama tuki¹

Hans Hämäläinen: *VTM, tohtorikoulutettava, Helsingin yliopisto*

Antti Tanskanen: *VTM, tohtorikoulutettava, Helsingin yliopisto*
hans.hamalainen@helsinki.fi; antti.tanskanen@helsinki.fi

Janus vol. 18 (4) 2010, 374–386

Janus

Tiivistelmä

Tarkastelemme artikkelissa Sukupolvien ketju -hankkeen kyselyaineistolla suomalaisten vuosina 1945–50 -syntyneiden suurten ikäluokkien lapsilleen ja vanhemmilleen antamaa taloudellista tukea. Antavatko suuret ikäluokat enemmän taloudellista tukea lapsilleen kuin vanhemmilleen? Mitkä tekijät taloudellisen tuen antamista selittävät? Huomattava osa vastaajista antaa taloudellista tukea lapsilleen, mutta vain harva vanhemmilleen. Logistisen regressioanalyysin mukaan todennäköisyyteen antaa lapselleen taloudellista tukea ovat yhteydessä vastaajan tulotaso ja käsitys lapsen taloudellisesta tilanteesta sekä lasten määrä. Tulkitsemme tuloksia sosiologisesta, taloustieteellisestä ja evoluutioteoreettisesta näkökulmasta.

Sosiaalipoliittisissa tutkimuksissa käsitellään usein julkisia tulonsiirtoja, mutta niiden lisäksi perhesukupolvien välinen epävirallinen taloudellinen tuki on yhteiskunnallisesti tärkeää. Vanhempien lapsilleen antaman taloudellisen tuen ja perintöjen myötä vauraus on kasaantunut parantaen nuorempien sukupolvien mahdollisuuksia läpi eri aikakausien sekä erilaisten yhteiskuntien (esim. Borgerhoff Mulder ym. 2009; Shenk ym. 2010; Smith ym. 2010). Toisaalta taloudellista apua antamalla lapset voivat kasvattaa huonosti toimeentulevien vanhempensa hyvinvointia (Hiilamo & Niemelä 2010). Tässä artikkelissa tarkastelemme epävirallista taloudellista auttamista perhesukupolvien välillä. Perhesukupolvilla tarkoitamme biologisten sukupolvien ketjua (ks. Attias-Donfut & Arber 2000, 2–3; Danielsbacka 2010a). Tutkimme vuosina 1945–50 -syntyneiden suomalaisten

suurten ikäluokkien lapsilleen ja vanhemmilleen antamaa taloudellista tukea.

Artikkeli kiinnittyy kolmeen teoreettiseen näkökulmaan, jotka ovat sosiologinen, taloustieteellinen ja evoluutioteoreettinen. Sosiologisissa tutkimuksissa sukupolvien välistä auttamista on lähestytty esimerkiksi auttajan auttamismahdollisuuksien näkökulmasta. Niissä on myös painotettu, että yksilöt auttavat niitä henkilöitä, jotka ovat eniten avun tarpeessa (Attias-Donfut & Wolff 2000). Tarpeesta lähtevä auttamisnäkemys korostaa tuen kulkemista rikkaammilta sukupolvilta köyhemmille, jolloin sukupolvien välinen taloudellinen eriarvoisuus vähenee. Lisäksi taloudellista avunantoa on pyritty sosiologisissa tutkimuksissa selittämään erilaisilla taustamuuttujilla kuten auttajan sukupuolella, lasten lukumäärällä ja tuloilla (esim. Fokkema ym. 2008).

Sukupolvien välisen taloudellisen auttamisen on myös nähty olevan sidoksissa muun muassa institutionaaliseen sosiaalipolitiikkaan ja perheiden laillisiin velvoitteisiin (Albertini ym. 2007).

Vastaavasti uusklassisessa taloustieteessä on perinteisesti painottunut rationaalisen valinnan teoria, jonka mukaan ihmiset pyrkivät oman etunsa maksimointiin ja kustannusten minimointiin (ks. esim. Becker 1976; Rosenau 2006). Rationaalisen valinnan teorian perusteella voidaan ajatella, että yksilöt auttavat muita vain silloin, kun he voivat olettaa saavansa näiltä myöhemmin vasta-apua. Edun maksimoinnin on katsottu olevan tehokasta nimenomaan taloudellisilla markkinoilla, mutta esimerkiksi jo Adam Smith (2002/1759) totesi, että altruismilla on tärkeä asema perhesuhteissa.

Perheiden taloutta tutkinut taloustieteilijä Gary S. Becker (1993) esittää perheen tuotantoyksikkönä ja väittää, että perheenjäsenten välinen altruismi lisää sen kokonaistuottoa, sillä auttajien ja avustettavien kannattaa ponnistella yhteiseksi hyväksi. Becker myös katsoo, että perheen sisäinen altruismi antaa yksilöille ikään kuin vakuutuksen, joka tarjoaa suojan epävakauden ja onnettomuuden varalle sekä tasaa perheenjäsenten varoja ja hyvinvointia (ks. myös Hiilamo & Niemelä 2010). Perhesukupolvien välisen altruismin osalta Becker (1993) väittää, että investointien virrat menevät luontaisesti sukulinjassa alaspäin, sillä vanhempien panostaminen lapsiinsa on tehokkaampaa kuin toisin päin. Tämä johtuu siitä, että lapsilla on todennäköisesti enemmän jäljellä olevia elinvuosia kuin vanhemmilla ja Beckerin mukaan tärkeää on se, että vanhempien tukiessa lapsiaan he investoivat samalla omien eläkepäiviensä hyvinvointiin. Becker siis väittää, että perheen sisäisestä auttamisesta hyöty palautuu auttajalle ja tukemalla lapsiaan vanhemmat sukupolvet voivat hankkia itselleen epävirallisen eläkevakuutuksen.

Evoluutioteoreettisesta näkökulmasta sukulaisten välistä auttamista on selitetty sukulaisvalinnan teorialla. William D. Hamiltonin (1964a, 1964b) mukaan altruistinen toiminta on sitä merkittävämpää, mitä enemmän yhteisiä geenejä yksilöt jakavat keskenään eli mitä läheisempää sukua he ovat toisilleen. Hamilton esittää, että tukemalla lähisukulaisensa lisääntymismenestymistä (*indirect fitness*) oman välittömän lisääntymismenestyksensä (*direct fitness*) kustannuksella yksilö lisää kokonaiskelpoisuuttaan (*inclusive fitness*). Sukulaisvalinnan teorian näkökulmasta pelkkä lähisukulaisuus ei kuitenkaan ole riittävä peruste altruismille, sillä kokonaiskelpoisuuden lisäämiseksi investointien tulee kohdistua geenien selviytymisen turvaamiseen tulevissa sukupolvissa (Hamilton 1964a, 1964b; Sarmaja 2003; Trivers 1972, 1974). Sukulaisvalinnan teoria siis olettaa, että auttaminen on todennäköisempää ja panostuksiltaan suurempaa nuorempien kuin vanhempien sukupolvien suuntaan, sillä ensin mainittujen avulla on mahdollista edistää geenien jatkuvuutta ja tulevaa selviytymistä.

On kuitenkin syytä painottaa sitä, että ihmiset eivät todennäköisesti juurikaan pohdi geeniensä menestymistä auttaessaan sukulaisiaan. Evoluutiivisissa selitysmalleissa onkin keskeistä se, miten ihmislajin aikaisemmissa elinympäristöissä lisääntymismenestyksen kannalta hyödyllisten käyttäytymismuotojen vaikutukset näkyvät edelleen vaistojen ja tunteiden myötävaikutuksella ihmisten toiminnassa (Hrdy 1999, 114).

Aiempia tutkimustuloksia sukupolvien välisestä taloudellisesta avusta

Epävirallista taloudellista apua on tarkasteltu viime vuosina useissa tutkimuksissa. Albertini, Kohli ja Vogel (2007) ovat tarkastelleet 10 maata käsittävällä Survey of Health, Ageing and Retirement in Europe (SHARE) -kyselyaineistolla sukupolvien välistä avunantoa. Hei-

dän tuloksensa osoittavat, että taloudellinen tuki vanhemmilta lapsille on paljon useammin toistuvaa ja intensiivisempää kuin tuki lapsilta vanhemmille. Tutkijoiden mukaan auttamissuhde tasaantuu iän mukana, mutta silti esimerkiksi eläkeikäiset pysyvät vielä nettoantajina lapsiinsa nähden. Lisäksi he toteavat auttamisen olevan sidoksissa hyvinvointivaltio-ohjelmien siten, että Etelä-Euroopassa auttaminen on harvempaa mutta määrällisesti suurempaa kuin Pohjois-Euroopassa, jossa auttamista tapahtuu useammin, mutta määrällisesti vähemmän. Keski-Eurooppa jää auttamistavoiltaan näiden kahden väliin.

SHARE-hankkeen aineistoja ovat käyttäneet myös Fokkema, Bekke ja Dykstra (2008) tarkastellessaan yli 50-vuotiaiden eurooppalaisten ja heidän lapsiensa välistä taloudellista auttamista. Hekin huomasivat, että raha virtaa lapsien suuntaan, eikä taloudellista apua juuri anneta vanhemmille. Tutkimuksen mukaan miehet antavat jonkin verran enemmän taloudellista apua lapsilleen kuin naiset, jotka puolestaan tarjoavat muuta käytännön apua miehiä useammin. Tämän ohella tutkijat toteavat vanhempien antaman taloudellisen tuen lisääntyvän, jos heidän lapsensa on vailla palkkatyötä tai puolisoa. Tuen antamisen todetaan olevan myös sidoksissa vanhemman ikään ja eniten taloudellista tukea antavat alle 60-vuotiaat. Lisäksi taloudellisen avun todennäköisyyttä lisää hieman yhteydenpidon tiheys. Myös kokemus auttamisvelvollisuudesta on positiivisesti yhteydessä toteutuneeseen auttamiseen. Vanhempien sosioekonominen asema ennustaa lapsille annettua taloudellista apua: mitä korkeampi vanhempien sosioekonominen status on, sitä todennäköisemmin he tukevat lastaan taloudellisesti. Vastaavasti tutkijat toteavat vanhempien olevan taipuvaisempia auttamaan, jos heidän lapsensa on korkeammin koulutettu. Kiinnostavaa on, että lasten lukumäärä ei vaikuta taloudellisen tuen antamiseen. Valitettavasti lastenlasten olemassaolon tai määrän vaikutusta ei ole tutkimuksessa huomioitu, mutta ne, joiden mielestä isovanhempien

velvollisuus on tukea taloudellisesti lastenlapsia ja heidän perheitään antavat todennäköisemmin taloudellista apua lapsilleen.

Heikki Hiilamo ja Mikko Niemelä (2010) ovat käyttäneet tutkimuksessaan kahta aineistoa, jotka ovat European Social Survey (ESS) sekä Luxemburg Income Study (LIS). He tutkivat vanhempien antamaa taloudellista tukea kotitalouden ulkopuolella asuville lapsilleen ja lastenlapsilleen sekä vanhempien jälkeläisiltään saamaa taloudellista tukea Euroopassa. Myös heidän tuloksiensa mukaan sukupolvien väliset tulonsiirrot kulkevat selvästi useammin vanhemmilta lapsille kuin päinvastoin kaikissa tutkituissa maaryhmissä (Suomi, muut Pohjoismaat, Keski-Eurooppa, Etelä-Eurooppa, Itä-Eurooppa, anglosaksiset maat) ja he toteavat, ettei maaryhmien välillä ole havaittavissa systemaattisia eroja. Lisäksi Ruotsia (Fritzell & Lennartsson 2005), Ranskaa (Arrondel & Masson 2001) ja Saksaa (Kohli 1999) käsittelevissä tutkimuksissa on huomattu, että sukupolvien väliset tulonsiirrot kulkevat vanhemmilta sukupolvilta nuoremmille.

Maiden välisiä eroja tarkastellessaan Hiilamo ja Niemelä (2010) kuitenkin havaitsivat, että Etelä- ja Itä-Euroopassa, joissa julkinen tulonsiirtojärjestelmä on vaatimaton, tulonsiirrot lapsilta vanhemmille ovat selvästi yleisempiä kuin muissa maissa. Tosin auttamisrakenteet eivät ole heidän mukaansa täysin kiinnittyneitä hyvinvointivaltiomalleihin, sillä yksittäisten maiden välillä saattaa olla huomattavia eroja maaryhmien sisällä. Esimerkiksi Suomessa taloudellinen tuki lapsilta vanhemmille on selvästi yleisempää kuin muissa Pohjoismaissa.

Sukupolvien ketju -tutkimushankkeen aineistoihin perustuvan tutkimuksen mukaan niistä vastaajista, joilla oli lapsia, noin puolet oli antanut heille taloudellista tukea viimeisen vuoden aikana. Vain noin joka kymmenes suurten ikäluokkien edustajista oli antanut taloudellista

apua muille kuin omille lapsilleen. Suuret ikäluokat saivat itse taloudellista tukea lapsiltaan vain harvoin. Vastaavasti suurten ikäluokkien lasten aineiston vastaajista noin neljännes oli antanut – tavallisesti hyvin vaatimatonta – taloudellista tukea jollekin toiselle aikuiselle, mutta vain alle viisi prosenttia ilmoitti antaneensa sitä äidilleen ja ainoastaan kolme prosenttia isälleen. (Haavio-Mannila ym. 2009; ks. myös Roos ym. 2009; Hämäläinen & Roos 2009; Majamaa 2009a.) Suuret ikäluokat antavat taloudellista apua lapsilleen tavallisimmin jokapäiväisiin menoihin, kuten esimerkiksi ruokaa, vaatteita tai asumista varten (Haavio-Mannila ym. 2009). Myös muualla Euroopassa taloudellista apua annetaan yleisimmin jokapäiväisiin menoihin ja sen ohella hieman vähemmässä määrin erilaisiin kodinhankeintoihin (Fokkema ym. 2008). Lisäksi lähes neljännes eurooppalaisista vanhemmista ilmoittaa tukeneensa lapsiaan ilman erityistä syytä (emt.), mutta suomalaisista suurista ikäluokista tästä syystä taloudellista tukea ilmoittaa antaneensa vain harva (Haavio-Mannila ym. 2009).

Tutkimuskysymykset ja aineisto

Aiemman epävirallista taloudellista auttamista koskevan tutkimuksen perusteella tuki kulkee yleensä vanhemmilta lapsille. Taloudellista tukea käsittelevissä tutkimuksissa on kuitenkin usein keskitytty kahden sukupolven – vanhempien ja lasten – väliseen vuorovaikutukseen, jolloin ei selviä antavatko yksilöt enemmän apua lapsilleen vai vanhemmilleen. Tässä artikkelissa otamme tarkasteluun mukaan kolmannen sukupolven ja tutkimme suurten ikäluokkien kahteen suuntaan antamaa taloudellista tukea. Kolmen sukupolven välistä vaihtoa on tarkasteltu aiemmin enemmän käytännön avun osalta. Suurista ikäluokista on tällöin puhuttu niin sanottuna kerrosvoileipä-sukupolvena, sillä heidän on katsottu voivan joutua vastaamaan samanaikaisesti sekä ikääntyvien vanhempiensa että lastensa hoidosta (esim. Unikkolinn 2008; Grundy &

Henretta 2006). Kysymme: Antavatko suuret ikäluokat enemmän taloudellista tukea lapsilleen kuin vanhemmilleen? Mitkä tekijät selittävät taloudellisen tuen antamista?

Tutkimusaineistonamme on Tilastokeskuksen Sukupolvien ketju -tutkimushankkeelle (ks. Haavio-Mannila ym. 2009) keräämä kyselylomakeaineisto. Aineisto koostuu vuosina 1945–50 syntyneitä suomalaisia suuria ikäluokkia edustavasta satunnaisotoksesta, joka on poimittu Tilastokeskuksen perhetilastosta. Aineiston keruu on toteutettu suomen- ja ruotsinkielisenä maaliskuun ja toukokuun välillä vuonna 2007. Niille henkilöille, jotka eivät palauttaneet lomaketta ensimmäiseen määräpäivään mennessä, lähetettiin muistutuskirje. Niille, jotka eivät vielä muistutuskirjeen lähettämisen jälkeenkään palauttaneet vastauksia, lähetettiin kyselylomake ja saatekirje kahteen kertaan uudelleen. Lopulta kyselyyn vastasi 1115 henkilöä ja vastausprosentiksi muodostui 56.

Väestöryhmittäin tarkasteltuna naiset vastasivat kyselyyn miehiä useammin. Siviilisäädyn mukaan lesket, avioliitossa tai rekisteröidyssä parisuhhteessa elävät sekä eronneet olivat naimattomia ahkerampia vastaajia. Korkeammin koulutetut puolestaan vastasivat vähemmän koulutettuja aktiivisemmin. Lapin läänissä vastausprosentti oli suurin ja Itä-Suomen läänissä pienin. Suomea äidinkielenään puhuvat vastasivat ruotsinkielisiä hieman useammin. Tilastollisen kuntaryhmän mukaan vastanneiden välillä ei ollut juurikaan eroa. (Haavio-Mannila ym. 2009, 22–23; katoanalyysistä ks. Majamaa 2009b.) On vielä huomautettava, että suurten ikäluokkien aineistossa annettu taloudellinen tuki saattaa ylikorostua. Parempituloiset näet antavat taloudellista tukea yleensä enemmän ja he ovat vastanneet kyselyyn pienempituloisia aktiivisemmin (Majamaa 2009b).

Sukupolvien ketju -hankkeen aineistoilla on aiemmin tutkittu muun muassa auttamisasen-

teita (Tanskanen & Danielsbacka 2009; Haavio-Mannila ym. 2009), asenteiden ja auttamisen yhteyttä (Danielsbacka 2010b) sekä käytännön auttamista ja taloudellista tukemista (Haavio-Mannila ym. 2009; Tanskanen ym. 2009). Tässä artikkelissa tarkastelemme aineiston niitä kysymyksiä, joilla on selvitetty suurten ikäluokkien omille lapsilleen ja vanhemmilleen antamaa taloudellista tukea. Kyselylomakkeessa on lapsille annetun taloudellisen tuen osalta kysytty, onko vastaaja antanut lapselleen taloudellista tukea viimeisen 12 kuukauden aikana ja kuinka paljon. Lomakkeessa on kysytty erikseen neljälle vanhimmalle lapselle annetusta taloudellisesta tuesta. Vastaajat ovat siis voineet vastata antaneensa tukea useammalle kuin yhdelle lapselle. Tarkastelussamme vastaaja on laskettu taloudellista tukea antaneeksi silloin, jos hän on antanut tukea vähintään yhdelle lapselleen. Suurten ikäluokkien vanhemmilleen antaman taloudellisen tuen osalta lomakkeessa on kysytty äidille ja isälle annetusta taloudellisesta tuesta erikseen. Olemme koodanneet vastaajan taloudellisen tuen antajaksi mikäli hän on antanut taloudellista tukea vähintään toiselle vanhemmalleen.

Olemme luokitelleet suurten ikäluokkien lapsilleen ja vanhemmilleen antamaa taloudellista tukea käsittelevät muuttujat kahdella tavalla. Ensimmäinen muuttuja koskee sitä, ovatko vastaajat antaneet taloudellista tukea ylipäätään ja toinen sitä, ovatko he antaneet taloudellista tukea yli 250 euroa. Kansainvälisissä tutkimuksissa (esim. Albertini ym. 2007) on käytetty usein taloudellisen tuen rajana juuri 250 euroa. Tutkimme nimenomaan perhesukupolvia ja tarkastelun kohteena ovat vastaajat, joilla on sekä vähintään yksi biologinen lapsi että toinen biologinen vanhempi elossa (n=288). Lisäksi suurten ikäluokkien lapsia koskevaan analyysiin on otettu mukaan ne vastaajat, joilla on vähintään yksi lapsi ja joiden kaikki lapset ovat vastaajan biologisia lapsia (n=827) (ks. Taulukko 1).

Suurten ikäluokkien lapsilleen ja vanhemmilleen antama taloudellinen tuki

Kuviossa 1 on esitetty jakaumat siitä, millaiseksi suuret ikäluokat arvioivat lastensa ja vanhempiensa taloudellisen tilanteen. On huomattava, että kyseessä ei ole lasten ja vanhempien todellinen taloudellinen tilanne, vaan ainoastaan suurten ikäluokkien arvio siitä. Tämä saattaa kuitenkin olla annetun tuen kannalta tärkeämpi tieto kuin varsinaiset tulot, sillä se vaikuttaa mahdollisesti enemmän taloudelliseen tukemiseen kuin varsinaiset tulot. Ongelmallista on, että kyselyssä ei ole kysytty erikseen vastaajan arvioita äidistä ja isästä eikä eri lapsista. Tämän vuoksi on epäselvää kenen mukaan vastaaja on vastannut esimerkiksi sellaisessa tapauksessa, jossa hän arvioi vaikkapa yhden lapsen pienituloiseksi, mutta toisen varakkaaksi.

Kuviosta 1 huomataan, että noin puolet suurista ikäluokista arvioi lastensa olevan keskituloisia, viidennes varakkaita tai hyvin toimeentulevia ja noin neljännes pienituloisia. Vastaavasti vanhempiensa mieltää pienituloisiksi noin puolet suurista ikäluokista, kolmasosa arvioi heidät keskituloisiksi ja kuudesosa varakkaiksi tai hyvin toimeentuleviksi. Vastaajien esittämien arvioiden mukaan heidän vanhemmillaan vaikuttaa olevan lapsia suurempi taloudellisen tuen tarve.

Kuviossa 2 on esitetty jakaumat suurten ikäluokkien antamasta taloudellisesta tuesta. Kuviosta nähdään, että noin puolet suurista ikäluokista on antanut taloudellista tukea lapsilleen kyselyä edeltäneen 12 kuukauden aikana, ja 40 prosenttia on antanut tukea yli 250 euroa. Vastaavasti vanhemmilleen taloudellista tukea on antanut ainoastaan 1,4 prosenttia suurista ikäluokista ja vain 0,4 prosenttia on antanut sitä yli 250 euroa. Suuret ikäluokat siis antavat huomattavia määriä taloudellista tukea lapsilleen, mutta eivät anna juuri lainkaan taloudellista tukea vanhemmilleen,

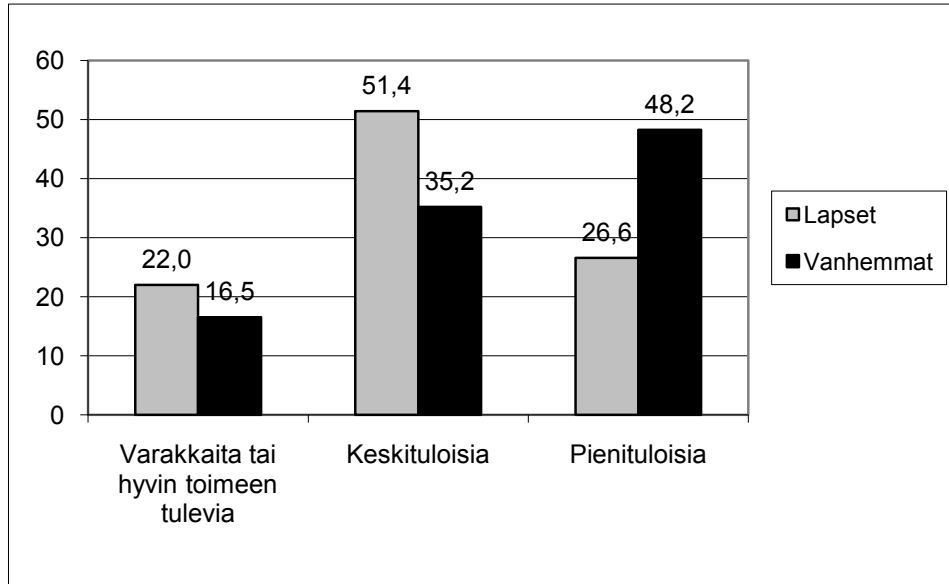
Taulukko I Kuvailuvia tietoja kyselyn vastaajista (%)

	Lapsi ja vanhempi a) (n=260–288)	Lapsi b) (n=755–827)
Sukupuoli		
Mies	44,1	45,1
Nainen	55,9	54,9
Siviilisäätö		
Avoliitto	15,4	15,0
Avoliitto	67,1	66,9
Naimaton, eronnut tai leski	17,5	18,1
Vastaajan tulot kuukaudessa verojen jälkeen		
alle 1000 euroa	16,9	22,5
1000-2000 euroa	62,7	58,3
2001-3000 euroa	15,8	14,2
yli 3000 euroa	4,6	5,0
Biologisten lasten lukumäärä		
Yksi	21,9	20,8
Kaksi	46,9	46,2
Kolme	20,8	22,9
Neljä tai enemmän	10,4	10,2
Biologisten lastenlasten lukumäärä		
Ei yhtään	32,8	33,0
Yksi	15,3	14,5
Kaksi	21,9	20,6
Kolme	11,7	11,8
Neljä tai enemmän	18,2	20,0
Asuuko lasten kanssa		
Ei	89,6	87,4
Kyllä	10,4	12,6

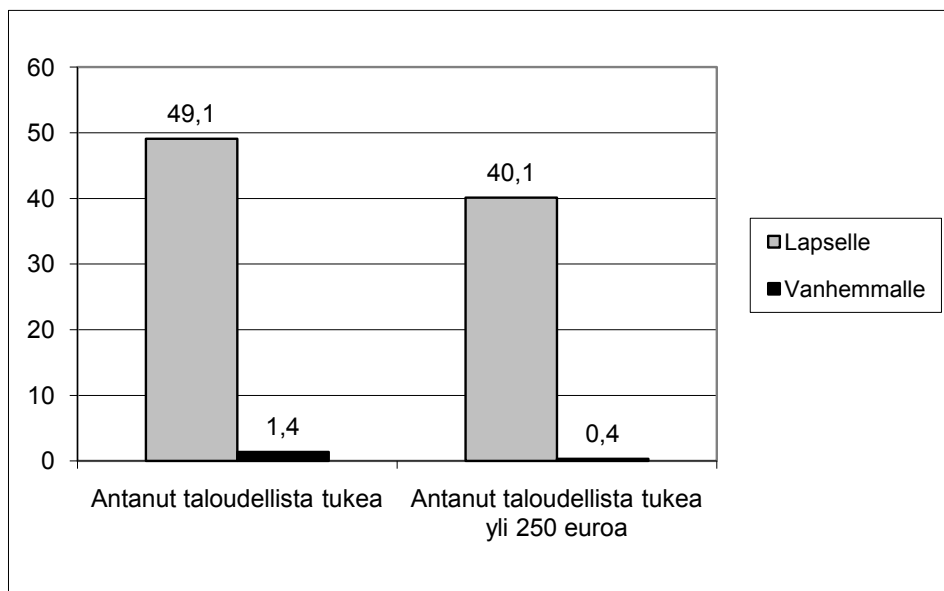
Lähde: Sukupolvien ketju

a) Vastaajat, joilla ainakin yksi lapsi ja vähintään toinen vanhempi elossa

b) Vastaajat, joilla vähintään yksi lapsi

Kuvio 1 Suurten ikäluokkien arvio lastensa ja vanhempiensa taloudellisesta tilanteesta (%) (n=282–284)

Kuvio 2 Suurten ikäluokkien lapsilleen ja vanhemmilleen antama taloudellinen tuki (%) (n=279–284)

Taulukko 2 Logistinen regressioanalyysi: suurten ikäluokkien lapsilleen antama taloudellinen tuki (OR) (n=668)

	Taloudellinen tuki	Taloudellinen tuki yli 250 euroa
Sukupuoli		
Mies	1,00	1,00
Nainen	1,07	1,11
Siviilisääty		
Avoliitto	1,00	1,00
Avoliitto	1,05	1,26
Naimaton, eronnut tai leski	0,58	0,77
Vastaajan tulot kuukaudessa verojen jälkeen		
alle 1000 euroa	1,00	1,00
1000-2000 euroa	1,87 **	2,10 **
2001-3000 euroa	5,18 ***	6,53 ***
yli 3000 euroa	7,98 ***	10,71 ***
Biologisten lasten lukumäärä		
Yksi	1,00	1,00
Kaksi	1,13	1,15
Kolme	1,49	1,47
Neljä tai enemmän	4,37 ***	3,70 ***
Biologisten lastenlasten lukumäärä		
Ei yhtään	1,00	1,00
Yksi	1,23	0,95
Kaksi	0,75	0,77
Kolme	1,13	0,98
Neljä tai enemmän	0,74	0,70
Asuuko lasten kanssa		
Ei	1,00	1,00
Kyllä	0,79	0,99
Arvio lasten taloudellisesta tilanteesta		
Varakas tai hyvin toimeen tuleva	1,00	1,00
Keskituloinen	2,85 ***	2,99 ***
Pienituloinen	6,00 ***	4,84 ***

Lähde: Sukupolvien ketju

Vastaajat, joilla vähintään yksi lapsi

p * < .05, ** < .01, *** < .001

vaikka he arvioivat vanhempansa selvästi useammin pienituloisiksi.

Lapsille annettu taloudellinen tuki

Seuraavaksi tutkimme tarkemmin mitkä tekijät selittävät annettua taloudellista tukea. Suurten ikäluokkien vanhemmilleen antamaa taloudellista tukea ei ole mielekästä tarkastella taustamuuttujittain johtuen annetun tuen määrän vähäisyydestä. Tämän vuoksi tarkastelemme vain suurten ikäluokkien lapsilleen antamaa taloudellista tukea.

Taulukossa 2 on esitetty logistisen regressioanalyysin tulokset koskien suurten ikäluokkien suhteellista todennäköisyyttä antaa taloudellista tukea lapsilleen erilaisten taustamuuttujien mukaan. Taustamuuttujiksi olemme valinneet vastaajan sukupuolen, siviilisäädyn, tulot, lasten määrän, lastenlasten määrän, asuuko vastaaja lasten kanssa ja hänen arvionsa lasten taloudellisesta tilanteesta, joilla voidaan aiemman tutkimuksen perusteella olettaa olevan yhteys annettuun taloudelliseen tukeen (ks. Albertini ym. 2007; Fokkema ym. 2008; Attias-Donfut & Wolff 2000). Aineiston uudelleenkodeauksesta johtuvista syistä ei lapsen taustamuuttujia ole mahdollista tarkastella (ks. luku Tutkimuskysymykset ja aineisto), joten tämä jää jatkotutkimuksen aiheeksi.

On myös mainittava, että logistinen regressioanalyysi ei selitä toteutuneita jakaumia, vaan pyrkii ennustamaan todennäköisyyttä. Niin sanotut vedonlyöntisuhteiden suhteet (odds ratio) kertovat sen, kuinka suuri suhteellinen todennäköisyys tutkitulla ryhmällä on kuuluu tiettyyn joukkoon, kun muut tekijät vakioidaan. Yli yhden arvot kertovat vertailuryhmää suuremmasta suhteellisesta todennäköisyydestä ja alle yhden vertailuryhmää pienemmästä suhteellisesta todennäköisyydestä. (ks. Menard 2002; Jokivuori & Hietala 2007, 70–71.)

Taulukossa 2 ensimmäinen logistinen regressiomalli koskee taloudellista tukea ylipäätään ja toinen yli 250 euron suuruista taloudellista tukea, mutta on huomioitava, että tulokset malleissa ovat hyvin samanlaisia. Vastaajan tulojen mukaan ne, jotka ansaitsevat enemmän, myös todennäköisemmin antavat taloudellista tukea lapsilleen ja erot ovat tilastollisesti erittäin merkitseviä. Biologisten lasten lukumäärä tuottaa myös tilastollisesti merkitseviä eroja verrattaessa niitä, joilla on yksi lapsi niihin, joilla on neljä lasta tai enemmän. Jälkimmäisenä mainitulla ryhmällä on suurempi suhteellinen todennäköisyys tukea lapsiaan. Lisäksi tilastollisesti merkitseviä eroja on sen mukaan millaiseksi suuret ikäluokat arvioivat lastensa taloudellisen tilanteen. Keskituloisiksi tai pienituloisiksi lastensa taloudellisen tilanteen arvioivilla on suurempi suhteellinen todennäköisyys antaa taloudellista tukea lapsensa varakkaiksi tai hyvin toimeen tuleviksi arvioiviin nähden. Tilastollisesti merkitseviä eroja suhteellisessa todennäköisyydessä ei puolestaan ole sukupuolen, siviilisäädyn, lastenlasten lukumäärän tai sen perusteella asuuko vastaaja lasten kanssa.

Johtopäätökset

Tässä artikkelissa olemme tarkastelleet suuria ikäluokkia niin kutsuttuna kerrosvoileipäsupolvena (ks. Unikkolinna 2008; Grundy & Hentretta 2006) ja kysyneet, antavatko suuret ikäluokat enemmän taloudellista tukea lapsilleen kuin vanhemmilleen, ja mitkä tekijät selittävät taloudellisen tuen antamista. Analyysi osoittaa, että suuri osa suurten ikäluokkien vastaajista antaa huomattavissa määrin taloudellista tukea lapsilleen, mutta ei anna sitä juuri lainkaan vanhemmilleen. Näin on siitakin huolimatta, että suurempi osa suurista ikäluokista arvioi vanhempiensa olevan pienituloisempia kuin lastensa, jonka voidaan katsoa heijastelevan avun tarvetta. Myös useissa aiemmissa sukupolvien välistä taloudellista tukea tarkastelevissa

tutkimuksissa on huomattu tuen kulkevan sukupolvien ketjussa vanhemmilta sukupolvilta nuoremmille (esim. Hiilamo & Niemelä 2010; Fokkema ym. 2008; Albertini ym. 2007; Fritzell & Lennartsson 2005; Kohli 1999).

Tulokset eivät siis tue Attias-Donfut & Wolffin (2000) esittämää näkemystä, jonka mukaan yksilöt auttavat ennen kaikkea niitä, jotka ovat eniten avun tarpeessa. Toisaalta tutkimuksemme tulosten mukaan ne suurten ikäluokkien vastaajat, jotka arvioivat lastensa tilanteen heikoksi tukevat lapsiaan todennäköisemmin. Avun tarpeella vaikuttaa siis olevan merkitystä lapsille annettuun taloudelliseen tukeen. Lisäksi saamiemme tulosten perusteella paremmat tulot ja suurempi lasten lukumäärä lisäävät suhteellista todennäköisyyttä siihen, että suuret ikäluokat antavat lapsilleen taloudellista tukea. Tulojen osalta tulokset ovat yhteneviä yli 50-vuotiaita eurooppalaisia koskevan tutkimuksen kanssa, mutta eurooppalaisten vanhempien kohdalla lasten lukumäärä ei tuottanut tilastollisesti merkitseviä eroja annetussa taloudellisessa tuessa (ks. Fokkema ym. 2008).

Attias-Donfut & Wolff (2000) ovat huomauttaneet, että sukupolvien välinen taloudellinen tuki tasaa tuloja sukupolvien välillä. Keskeistä kuitenkin on ensinnäkin se, että tuki ei kulje vain sukupolveelta vaan sukulaiselta toiselle. Esimerkiksi suuret ikäluokat antavat tukea nimenomaan omille lapsilleen, eivät kenelle tahansa nuoremman sukupolven edustajalle (ks. Haavio-Mannila 2009). Tämä merkitsee tulojen tasausta perhesukupolvittain, mikä samalla tarkoittaa varallisuuserojen kasvua samaa ikäluokkaa olevien eri perhesukupolviin kuuluvien välillä ja lisää siten taloudellista eriarvoisuutta lasten ikäpolvessa. Toiseksi tulojen taseus perhesukupolvien välillä ei analysimme perusteella näytä toteutuvan ylöspäin (ks. myös emt.).

On myös korostettu, että institutionaalisella sosiaalipolitiikalla on vaikutusta perhesukupol-

vien välillä annettavaan taloudelliseen tukeen. Hiilamo ja Niemelä (2010) huomasivat Euroopan maita vertaillen, että hyvinvointivaltion suppeus selittää osittain ylöspäin annettua taloudellista tukea. Niissä maissa, joissa valtion vanhuksille tarjoama sosiaaliturva on heikko, aikuiset lapset tukevat vanhempiaan enemmän, mutta tämänkään osalta erot maiden tai hyvinvointivaltioiregimien välillä eivät olleet täysin johdonmukaisia. Hyvinvointivaltion laajuus ei myöskään selitä vanhempien lapsilleen antamaa taloudellista tukea, sillä lapsia tuetaan taloudellisesti hyvinvointivaltiotyypistä riippumatta.

Suomi on pohjoismainen hyvinvointivaltio, jossa sosiaalipolitiikan suunnanmuutoksesta (Julkunen 2001) huolimatta vanhuksille on valtion taholta taattu pääsääntöisesti vähintään jonkinlainen sosiaaliturva. Tämä varmasti vähentää epävirallisen tuen tarvetta ainakin niiden osalta, jotka nauttivat riittävän tasoista eläkettä. Eläkeikään ehtineillä ei välttämättä ole yhtä suurta kulu- tustarvetta kuin nuorilla (Hiilamo & Niemelä 2010). Suurten ikäluokkien vanhemmat myös edustavat ikäpolvea, joka on tottunut pärjäämään niukoilla resursseilla (Roos 1987), mikä mahdollisesti näkyy heidän halukkuudessaan ottaa apua vastaan.

Vastaavasti nuorten taloudellisen tilanteen on todettu olevan usein epävarma opiskelusta ja epävakaasta työmarkkina- asemasta johtuen (ks. esim. Berndtson 2004; Moisio 2008; Kauppinen & Karvonen 2008). Mikäli sosiaaliturvajärjestelmä ei ole pystynyt kompensoimaan riittävästi näitä tekijöitä, on sen nähty heijastuvan auttamiskäytäntöihin eli nuorille suuntautuvaan epäviralliseen taloudelliseen tukeen. On kuitenkin huomattava, että Suomessa taloudellista puutetta esiintyy myös vanhusväestön keskuudessa johtuen esimerkiksi eläkejärjestelmän puutteista (ks. esim. Moisio 2008), ja toisaalta valtio ja kunnat tukevat myös nuorten toimeentuloa. Aiemmassa tutkimuksessa (Fritzell & Lennartsson 2005) onkin osoitettu, että hyvätuloisilla lapsilla

on suurempi todennäköisyys saada taloudellista tukea vanhemmiltaan kuin muilla. Avun tarpeesta lähtevän tulkinnan ohella voitaneen puhua vanhempien tuesta lapsilleen elintasokilpailussa (ks. Hiilamo & Niemelä 2010).

Tuloksemme tukevat taloustieteellistä näkemystä sikäli, että taloudellisen tuen nettovirta kulkee sukulinjassa alaspäin. Taloustieteellinen näkökulma painottaa kuitenkin rationaalista valintaa, jonka mukaan lasten avustaminen on vanhempien tukemista kannattavampaa, koska lapsilta on mahdollista saada myöhemmin vasta-apua. Vanhemmat investoivat lapsiinsa ikään kuin vakuutuksena omien vanhojen päiviensä varalta. (ks. Becker 1993.) Edellä esittämämme analyysin perusteella tämä tulkinta on kuitenkin ongelmallinen, koska suuret ikäluokat eivät itse juuri tue vanhempiaan taloudellisesti. Tämän johdosta heidän ei ehkä ole kovin perusteltua olettaa, että heidän lapsensa auttaisivat heitä tulevaisuudessa taloudellisesti.

Olemme tarkastelleet vain yhtä avun muotoa eli taloudellista tukea. Voidaan pohtia liittyvät-kö tulokset siihen, että juuri taloudellista tukea annetaan lähinnä nuorempien polvien suuntaan. Sukupolvien ketju -hankkeen aineistoilla tehdyssä tutkimuksessa huomattiin, että suuret ikäluokat antavat käytännön apua huomattavasti enemmän – kuin taloudellista tukea – myös vanhemmilleen (Haavio-Mannila ym. 2009; käytännön avusta ks. myös Brandt ym. 2009). Keskeistä kuitenkin on, että myös käytännön avun osalta nettovirta kulkee sukulinjassa alaspäin ja omia lapsia autetaan eniten. Vanhempien ja lasten auttamissuhde ei näytä perustuvan sukupolvien välisen avun vastavuoroiselle vaihdolle ainakaan alaspäin annetun avun osalta.

Evoluutioteorian mukaan auttaminen on todennäköisempää ja kustannuksiltaan merkittävämpää nuorempien kuin vanhempien sukupolvien suuntaan, sillä ainoastaan ensin mainittujen avulla on mahdollista tukea omien geenien

selviytymistä tulevaisuudessa (Hamilton 1964a, 1964b; Sarmaja 2003; Trivers 1972; 1974). Tämä merkitsee, että henkilöt ovat taipuvaisia auttamaan enemmän lapsiaan kuin vanhempiaan. Tutkimuksemme tulokset tukevat vahvasti tätä näkemystä.

On myös huomattava, että sosiologiset, taloustieteelliset ja evoluutioteoreettiset selitysmallit eivät ole välttämättä toisiaan poissulkevia (ks. myös Danielsbacka 2010a). Teoriat operoivat usein erilaisilla teoreettisilla tasoilla ja onkin syytä erottaa toisistaan läheiset ja perustavat selitykset. Läheiset selitykset ovat suoria seurauksia jostakin, kun taas perustavat selitykset ovat syvempiä ja samalla pohjana läheisille selityksille (Sanderson 2001, 1). Auttaminen siis kulkee perhesukupolvien ketjussa alaspäin, mutta auttamispäätöksiin voivat vaikuttaa useat erilaiset tekijät.

Viite

¹ Artikkelissa käytetään Sukupolvien ketju -tutkimushankkeen aineistoja. Hanketta on rahoittanut Suomen Akatemia (29885301, 2006–2009). Kiitämme hankkeen tutkijoita, Mirkka Danielsbackaa ja kahta referettä artikkelikäsitelmistä koskeneista kommentteista.

Kirjallisuus

Albertini, Marco; Kohli, Martin & Vogel Claudia (2007) Intergenerational transfers of time and money in European families: common patterns different regimes? *Journal of European Social Policy* 17 (4), 319–334.

Arrondel, Luc & Masson, André (2001) Family Transfers Involving Three Generations. *Scandinavian Journal of Economics* 103 (3), 415–443.

Attias-Donfut, Claudine & Arber, Sara (2000) Equity and solidarity across the generations. Teoksessa Sara Arber & Claudine Attias-Donfut (toim.) *The Myth of Generational Conflict. The family and state in ageing societies*. London: Routledge, 1–21.

- Attias-Donfut, Claudine & Wolff, Francois-Charles (2000) The Redistributive Effects of Generational Transfers. Teoksessa Sara Arber & Claudine Attias-Donfut (toim.) *The Myth of Generational Conflict: the Family and State in Ageing Societies*. London: Routledge, 22–46.
- Becker, Gary S. (1976) *The Economic Approach to Human Behavior*. Chicago: University of Chicago Press.
- Becker, Gary S. (1993) *A treatise on the family*. Enlarged edition. London: Harvard university press.
- Berndtson, Taru (2004) Opiskelijatutkimus 2003. Opiskelijoiden toimeentulo ja toimeentulon ongelmat. *Sosiaali- ja terveysturvan katsauksia* 65. Helsinki: KELA.
- Borgerhoff Mulder, Monique; Bowles, Samuel; Hertz, Tom; Bell, Adrian; Beise, Jan; Clark, Greg; Fazzio, Ila; Gurven, Michael; Hill, Kim; Hooper, Paul L.; Irons, William; Kaplan, Hillard; Leonetti, Donna; Low, Bobbi; Marlowe, Frank; McElreath, Richard; Naidu, Suresh; Nolin, David; Piraino, Patrizio; Quinlan, Rob; Schniter, Eric; Sear, Rebecca; Shenk, Mary; Smith, Eric Alden; von Rueden, Christopher & Wiessner, Polly (2009) Intergenerational Wealth Transmission and the Dynamics of Inequality in Small-Scale Societies. *Science* 326 (5953), 682–688.
- Brandt, Martina; Haberkern, Klaus & Szydlik, Marc (2009) Intergenerational Help and Care in Europe. *European Sociological Review* 25 (5), 585–601.
- Danielsbacka, Mirka (2010a) Perhe, asenteet ja auttaminen. Näkökulmia perhesukupolvien väliseen vuorovaikutukseen. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto: Sosiaalitieteiden laitos.
- Danielsbacka, Mirka (2010b) Vaikuttaako asenne auttamiseen? Suuret ikäluokat ja lastenlasten hoito. *Gerontologia* 24 (1), 14–26.
- Fritzell, Johan & Lennartsson, Carin (2005) Financial Transfers between Generations in Sweden. *Ageing & Society* 25 (6), 397–414.
- Fokkema, Tineke; ter Bekke, Susan & Dykstra, Pearl A. (2008) *Solidarity between parents and their adult children*. Netherlands interdisciplinary demographic institute. Amsterdam: Aksant.
- Grundy, Emily & Henretta, John C. (2006) Between elderly parents and adult children. A new look at the intergenerational care provided by the 'sandwich generation'. *Ageing and Society* 26 (5), 707–722.
- Haavio-Mannila, Elina; Majamaa, Karoliina; Tanskanen, Antti; Hämäläinen, Hans; Karisto, Antti; Rotkirch, Anna & Roos, J.P. (2009) Sukupolvien ketju. Suuret ikäluokat ja sukupolvien välinen vuorovaikutus Suomessa. *Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia* 107. Helsinki: Kela.
- Hamilton, W. D. (1964a) The Genetical Evolution of Social Behaviour I. *Journal of Theoretical Biology* (7), 1–16.
- Hamilton, W. D. (1964b) The Genetical Evolution of Social Behaviour II. *Journal of Theoretical Biology* (7), 17–52.
- Hiilamo, Heikki & Niemelä, Mikko (2010) Paras turva perheessä? Suomen kotitalouksien väliset tulonsiirrot kansainvälisessä vertailussa. Teoksessa Pessi, Anne Birgitta & Saari, Juho (toim.) *Hyvien ihmisten maa. Auttaminen kilpailukyky-yhteiskunnassa*, ilmestyy.
- Hrdy, Sarah Blaffer (1999) *Mother nature: a history of mothers, infants, and natural selection*. New York : Pantheon Books.
- Hämäläinen, Hans & Roos, J.P. (2009) Helping patterns in Finland, from the war generation to the children of baby boomers. Seminar paper: European Sociology Association, Lissabon September 2–6.2009. Internetissä osoitteessa: <http://blogs.helsinki.fi/genstrans/hankkeen-yleiskuvaus/esitykset/>. Haettu 25.5.2010.
- Jokivuori, Pertti & Hietala, Risto (2007) Määrällisiä tarinoita. Monimuuttujamenetelmien käyttö ja tulkinta. Porvoo: WSOY.
- Julkunen, Raija (2001) *Suunnanmuutos: 1990-luvun sosiaalipoliittinen reformi Suomessa*. Tampere: Vastapaino.
- Kauppinen, Timo M. & Karvonen, Sakari (2008) Nuorten aikuisten toimeentulo-ongelmat. Teoksessa Pasi Moisio, Sakari Karvonen, Jussi Simpura & Matti Heikkilä (toim.): *Suomalaisten hyvinvointi 2008*. Helsinki: Stakes, 76–95.
- Kohli, Martin (1999) Private and Public Transfers between Generations: Linking the Family and the State. *European Societies* 1 (1), 81–104.
- Majamaa, Karoliina (2009a) Suurten ikäluokkien aikuisille lapsilleen antama taloudellinen tuki. Esitelmä Sukupolvien ketju -tutkimuksen julkistamistilaisuudessa 8.12.2009. Kela.
- Majamaa, Karoliina (2009b) Kuka vastaa kyselyihin? Katoanalyysi yhdestä perhetutkimuksesta. *Hyvinvointikatsaus* 4/2009, 54–57.

- Menard, Scott (2002) *Applied Logistic Regression Analysis*. Second Edition. London: Sage.
- Moisio, Pasi (2008) *Köyhyyden ja toimeentulo -ongelmien kehitys*. Teoksessa Pasi Moisio, Sakari Karvonen, Jussi Simpura & Matti Heikkilä (toim.) *Suomalaisten hyvinvointi 2008*. Helsinki: Stakes, 256–275.
- Roos, J.P. (1987) *Suomalainen elämä: tutkimus tavallisten suomalaisten elämäkerroista*. Helsinki: SKS.
- Roos, J.P.; Rotkirch, Anna & Haavio-Mannila, Elina (2009) On inequality of intergenerational transfers: baby boomers as helpers of their children. Seminar paper: European Sociology Association, Lissabon September 2–6.2009. Internetissä osoitteessa: <http://blogs.helsinki.fi/gentrans/hankkeen-yleiskuvaus/esitykset/>. Haettu 25.5.2010.
- Rosenau, Pauline (2006) Is economic theory wrong about human nature? *Journal of economic and social policy* 10 (2), 61–77.
- Sanderson, Stephen K. (2001) The evolution of human sociality. A Darwinian conflict perspective. Oxford: Rowman & Littlefield.
- Sarmaja, Heikki (2003) Ihmislajin perheenmuodostuksen evoluutiopsykologinen perusta. *Yhteiskuntapolitiikka* 68 (3), 223–243.
- Shenk, Mary K.; Borgerhoff Mulder, Monique; Beise, Jan; Clark, Gregory; Irons, William; Leonetti, Donna; Low, Bobbi S.; Bowles, Samuel; Hertz, Tom; Bell, Adrian & Piraino, Patrizio (2010) Intergenerational Wealth Transmission among Agriculturalists. *Current Anthropology* 51 (1), 65–83.
- Smith, Adam (2002/1759) *The theory of moral sentiments*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Smith, Eric Alden; Hill, Kim; Marlowe, Frank W.; Nolin, David; Wiessner, Polly; Gurven, Michael; Bowles, Samuel; Borgerhoff Mulder, Monique; Hertz, Tom & Bell, Adrian (2010) Intergenerational Wealth Transmission and Inequality in Premodern Societies. *Current Anthropology* 51 (1), 19–34.
- Tanskanen, Antti & Danielsbacka, Mirka (2009) Perheen vai yhteiskunnan vastuu? Suurten ikäluokkien auttamisasetteiden tarkastelua. *Janus* 17 (1), 20–35.
- Tanskanen, Antti; Hämäläinen, Hans & Danielsbacka, Mirka (2009) Moderni isoäitihypoteesi – evoluutioteoreettinen tulkinta isoäideiltä saadusta lastenhoitoavusta. *Yhteiskuntapolitiikka* 74 (4), 375–386.
- Trivers, Robert L. (1974) Parent-Offspring Conflict. *American Zoologist* 14 (1), 249–164.
- Trivers, Robert L. (1972) Parental investment and sexual selection. Teoksessa Robert Trivers (2002) *Natural selection and social theory: selected papers of Robert Trivers*. New York: Oxford University Press.
- Unikkolinna, Miira (2008) *Sandwich-sukupolvi? Tutkimus suurista ikäluokista ja sukupolvien välisestä avunannosta. Päijät-Hämeen ja Itä-Uudenmaan sosiaalialan osaamiskeskus Verso*. Lahti: M&P Paino.